

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Archiwum i Muzeum P. i S. Zawackiej
Krajowej
oraz Wojskowej
87-100 Toruń, ul. Podmurna 93, tel. 0046 82 15 22 186
e-mail: fapak@wp.pl, www.zawacka.pl
NIP 956 16 25 127; REGON 170502736
KRS 00000 41692
Nr r-ku 82 1090 3506 0000 0000 5002 0244

poprzedni nr M-1017/1882 Pom

1.15.14

Mr Bogdan Ziółkowski

87-800 Włocławek

WŁOCŁAWEK

Sz. Sz.

SZTEMBOROWSKI Ryszard

ps. "Szarak"

M- 1117/1882¹ Pom.

Sztemborowski Ryszard

Włocławek

SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI

Saxemborowski Dyzward

P:K-1117/1882 Gom.

Wtroczewek Sz. Sz.

- I./1. Relacja k. 9 s. 1-11
- I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora k. 4 s. 1-4
- I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora k. 4 s. 1-4
- II. Materiały uzupełniające relacje k. 2 s. 2
- III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —
- III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —
- III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —
- III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —
- III./5. Inne ... —
- IV. Korespondencja
-
-
-
- V. Nazwiskowe karty informacyjne k. 16
- VI. Fotografie dział ikonografii

1/1. Relacja - Sztamborowski Dyzard:

1. Relacja spisana przez Dyzarda Sztamborowskiego, bez daty, kserokop. mpis. k. 4 s. 1-4-6
2. Zyciowys - relacja - spisany przez Dyzarda Sztamborowskiego, mpis kserokop. (b. daty) k. 5 s. 7-11

Dh. Ryszard Sztemborowski
Harc mistrz

Urodzony dnia 25 marca 1923 r. we Włockawku.
Ukończył Srednią Szkołę Zawod. Mechaniczną.
Do Z H P wstąpił 12 maja 1934r. do Drużyny Harc.
im. Gen Henryka Dąbrowskiego przy Szkole nr 2.
Przyjęcie Harc. złożył w 1935r. na ręce dh Boja-
nowskiego Hm.
W 1937r. przenosi się do 148 Drużyny Harc im. Romu-
alda Traugutta.
W lipcu tegoż roku bierze udział w obozie stałym
na Żubie k/Włockawka. Tutaj uzyskuje jako nast. stop.
harc. "wywiadowcy". W sierpniu tegoż roku bierze
udział w obozie wędrownym po ziemi Kujawskiej na
trasie Włockawek - Brześć - Płowce - Radziejów -
Włockawek.
W 1938r. bierze ponownie udział w obozie na Żubie
i tym razem uzyskuje stop. harc "ówika".
Całą cadziałalność harcerską przed wojną zamyka obóz
na Żubie w lipcu 1939r.

Z chwilą wybuchu wojny 1 września 1939r. dh Ryszard
zgłasza się do pracy w szeregach Pogotowia Harcerskiego,
niosąc pomoc ludności cywilnej, pełniąc służbę infor-
macyjną, biorąc udział w pracach Czerwonego Krzyża.
Zresztą Pogotowie wykonywało wszystkie prace zlecone
przez władze cywilne jak i wojskowe.

Komendantem Pogotowie Harc. wówczas był dh Teofil
Woźnicki Hm. który za swą postawę i działalność
został aresztowany i osadzony w Dachau zostaje tam
zamordowany w 1944r.

Z chwilą zakończenia działań wojennych, Praca Pogotowia
Harc. zostaje zawieszona. Tylko zawieszona bo oto
już w dniu 11 listopada 1939r. powołano do życia
Tajne Harcerstwo Włockawka. Pierwszym Komendantem

zostaje dh Kuderski. Następnym Komendantem jest dh Czesław Sidor, który działa do czerwca 1944r.

Dh Ryszard organizuje t.zw. "drużyny podwórkowe" pod nazwą "Zawiszaków".

W myśl założeń Tajnego Harc, organizowane są zbiórki na których prowadzi się pogadanki na tematy historii i geografii, prowadzi się gry i ćwiczenia o typie wojskowo-harcerskim. Tajne Harc. otacza opieką szczególnie dzieci po poległych, oraz przebywających w obozach koncentracyjnych, więzieniach czy innych miejscach kaźni. Dh Ryszard zatrudniony w zakładzie mającym na celu remonty i konserwację maszyn biurowych i in. urządzeń, korzysta z nadarzających się okazji i organizuje nasłuch radia zagranicznego.

Uzyskane wiadomości przekazuje redakcji Kuj. Stow. Liter. Społecznego, które wydaje tajne gazetki.

W związku z tym organizuje kolportaż, używając odpowiednio przygotowanych harcerzy.

Organizuje t. zw. "mały sabotaż" w poprzez harcerzy zatrudnionych w różnych zakładach pracy.

Poprzez harcerzy zbiera wiadomości n.t. działalności Volksdeutschów, kolaborantów i innych zdrajców.

Te wiadomości przekazuje do Komendy Tajnego Harc. i dalej do placówki Armii Krajowej, jaka działa na terenie Włocławka.

W 1941r. następuje wsypa K S L S i w związku z tym wielu harcerzy i harcerek zostaje aresztowanych i wielu z nich już nigdy nie wraca swych rodzin.

Na terenie Włocławka działają bracia Zuhn z Bygoszczy. Pod koniec 1940r. uciekają do Generalnej Gubernii i zgłaszają się do Głównej Komendy Szarych Szeregów w Warszawie. Dh Zbigniew Zuhn (przyjął nast nazwisko Zahorski) zostaje wizytatorem na Pomorze z ramienia Gł. Kom. Szarych Szeregów.

Dzięki takiej sytuacji Włocławek otrzymuje instrukcje i bierzące zarządzenia wprost z Gł. Kom.

Od roku 1941 harcerstwo włocławskie oficjalnie przyjmuje nazwę "Szare Szeregi".

W 1942r. dh Ryszard bierze udział w kursie dla zastępowych a nast. dla drużynowych.

Od roku 1942 na terenie Włocławka istnieją punkty tajnego nauczania. W związku z tym dh Ryszard otrzymuje zadanie zorganizowanie ochrony dla tych punktów.

Na przełomie lat 1943/44 bierze udział w kursie dla instruktorów i kończy pozytywnie kurs podharcemistrzowski. Pod koniec czerwca 1944r. ucieka na Śląsk dh Czesław Sidor. Jego miejsce jako Komendant Szarych Szeregów obejmuje dh Ryszard i prowadzi tę organizację do chwili wyzwolenia Włocławka t.j. do 20 stycznia 1945r.

Pod koniec stycznia 1945r. wspólnie z innymi harcerzami pod wodzą dh Wacława Tomaszewskiego, organizuje drużyny harc. na terenie miasta i powiatu.

Rozkazem L 3 z dn 11 marca 1945r. zostaje powołany w skład Komendy Hufca na stanowisko zastępcy Hufcowego. Aktywnie współdziała przy organizowaniu kursów dla zastępowych, drużynowych i in. funkcyjnych.

Rozk L 4 z dn 4 kwietnia 1945r. powołany zostaje do grona instruktorów na 4 mies kurs dla drużynowych.

Komendant Hufca powierza mu organizowanie zajęć z dziedziny wojskowo-harcerskiej.

W lecie 1945r wizytuje drużyny w powiecie i to w Kowalu, Czarniewiczach, Smiłowicach, Chłdczu i in.

W tymże roku w lipcu jest jednym z organizatorów t.zw "Wielkich manawrów" Hufca Włocławskiego.

W międzyczasie zostaje powołany do służby wojskowej. Wraca dopiero pod koniec 1946r.

Rozk. 1 2 z 3 grudnia 1946r. powołany zostaje na refer. d/s Przysp.Wojsk. i Wychow. Fizycznego w Komendzie Ośrodka Harc.

W 1947r. Komenda Chorągwi Pom. w Bydgoszczy organizuje Wielki Zlot Harcerstwa Pomorskiego w Toruniu, z okazji 30 lecia istnienia harcerstwa na Pomorzu.

Zlot odbył się w dn 21 - 25 czerwca 1947r.

Włocławskie harcerstwo bierze liczny i czynny udział w tym zlocie pod wodzą dh Ryszarda i dh Kozińskiego J.

We wrześniu 1947r. dh Ryszard opuszcza Włocławek i osiedla się w Białogardzie. Natychmiast zgłasza się do pracy na niwie harcerskiej do Komendy Chorągwi Zachodnio-pomorskiej w Szczecinie.

Powierzono stanowisko Komendanta Hufca w Białogardzie. W ciągu 2 letniej kadencji przeprowadza szereg kursów dla zastępowych, drużynowych i in. funkcyjnych. Organizuje szereg obozów stałych i wędrownych. Swoją postawą i zaangażowaniem zaskarbia sobie zaufanie i szacunek u przełożonych.

Niestety, pod koniec roku 1949 spotyka go los jak wielu instruktorów w Polsce. Musi odejść z zajmowanego stanowiska. Jednak nie zrywa kontaktów. W dalszym ciągu służy cenną radą i pomocą Hufcowi.

Po reaktywowaniu ZHP w miejsce powstałej w 1949r. Organizacji Harc. Polski Ludowej, dh Ryszard wraca do aktywnej działalności. Powołany zostaje na stanowisko Komendanta Hufca tym razem w Chorągwi Koszalińskiej. W okresie swej działalności organizuje Hufiec, organizuje szereg kursów instruktorskich, drużynowych i in. funkcyjnych. Organizuje szereg obozów stałych oraz wędrownych. Uzyskuje w międzyczasie stop. instr. harcmistrza.

W grudniu 1959r. rezygnuje z pełnionej funkcji i przekazuje Hufiec Białogardzki odpowiednio przygotowanym instruktorom. Pozostaje dalej członkiem Komendy piastując stanowisko refer. Działu Szkolenia drużyn starszych. Dział na terenie Hufca do roku 1969 kiedy to w październiku zostaje przeniesiony służbowo przez kierownictwo swego zakładu pracy do Włocławka w celu zorganizowania podobnego zakładu. Po zainstalowaniu się we Włocławku zgłasza się do pracy na terenie ZHP. Współpracuje z Komendą Hufca. W 1972 r. jest jednym z organizatorów Kręgu Instruktorskiego "Powiśle". Krąg ten skupia instruktorów z okresu międzywojennego, którzy z różnych przyczyn nie mogli już aktywnie pracować w drużynach.

3/1/5

= 124 =

Jest jednym z organizatorów sympozjum historycznego
jaki zorganizowano w 1972r. W poważnym stopniu przyczy-
nis się do kompletowania dokumentów odnośnie dzia-
łalności harcerstwa ow okresie lat 1911 - 1972.
Współpracuje z Komendą Hufca, działając w pracach
Komisji Rewizyjnej.

=====

Ryszard Sztemborowski
Harc mistrz.

3/11/6

Wspomnienia i opisy wydarzeń z okresu 1939-1945
z cyklu "Wspomnienia i opisy wydarzeń z okresu 1939-1945"
z cyklu "Wspomnienia i opisy wydarzeń z okresu 1939-1945"
z cyklu "Wspomnienia i opisy wydarzeń z okresu 1939-1945"
z cyklu "Wspomnienia i opisy wydarzeń z okresu 1939-1945"

Wspomnienia i opisy wydarzeń z okresu 1939-1945

Wspomnienia hawceroków Szara - Szerepocin v.
Zmarli i odeszli (w)kręgu Szarych Szerepocin we W-ku
Kopia z oryginału

Życiorys

Urodził się 25.03.1923 roku w Mielnie,
 z ojca Stanisława i matki Józefy z domu
 Mielniczkiej, po śmierci ojca matka prze-
 wodziła go do szkoły w Mielnie, jako ucznia,
 oprócz nauki z wykształceniem w tym mieście.
 Po ukończeniu szkoły podstawowej, otrzymał
 wykształcenie w szkole w Mielnie w
 zakresie matematyki i fizyki, następnie
 kształtował się w szkole w Łowiczu w
 Szkole Zawodowej. W 1939 roku wstąpił do
 1939 roku, po czym wstąpił do szkoły w
 w szkole w Łowiczu w 1939 r.
 po ukończeniu z wykształceniem w szkole
 w Łowiczu i fizyki, jako pracownik gospo-
 darski. Następnie w lipcu 1941 roku,
 z wykształceniem w szkole w Łowiczu
 w zakresie matematyki i fizyki, następnie
 jako uczeń do szkole w Łowiczu
 1945 r., tj. do wydziału Mielnicki.
 Po ukończeniu i przyjęciu do
 do pracy w Urzędzie Miejskim, po ukończeniu
 nauki - w tym samym zakresie.
 20 czerwca 1945 roku, po ukończeniu
 z wykształceniem do szkole w Łowiczu

pełni
 tożsamość?

służby w Centralnym Wojsku Polskim
 i która posiadała w 3-cim Samodzielnym
 Batalionie Berdołowskim Saperów
 w Warszawie a następnie we Młotoku,
 w wojsku w okresie do 1944 r.
 plebiscytu i 24.04.1944 r. jako jedyny
 żywił swojej stronie, został
 zwolniony z wojska i przeniósł do
 Warszawy. Następnie przez rok, wraz
 z innymi wyjechał do Młotoku na
 Ziemię Cieszyńską do Białogardu i
 podjął tam pracę jako mechanik,
 kierownik warsztatu w Spółdzielni
 Rolniczej oraz pracował, jako
 kierownik w 1951 roku. W październiku 1949 r. przeszedł do
 pracy, jako kierownik warsztatu w
 Warszawie, która odbyła się przez
 w Białogardzie. Po powrocie z emigracji podjął
 pracę w Spółdzielni Rolniczej jako
 kierownik. W lipcu 1952 roku
 przeszedł do pracy w Zakładzie
 Techniki Biurowej w
 stowarzyszenie kierownika
 w 1969 r. przeniósł
 się, został zatrudniony do
 Młotoku, gdzie pracuje do
 chwili obecnej, w stowarzyszeniu
 kierownika w Zakładzie
 Techniki Biurowej.

M 1933 roku wstępnie do Komisji Honorowej
 Polskiej, 3-ciej Dzielizny im. Stefana Batorego
 we Włocławku, do 1.09.1939 r. zlebytem 3
 stopnie honorowe, w ciagu wybranych wypraw,
 na czele Komendanta: Hufca, zyskaniem sie
 do służby w Powiatowej Mieszkanicy, która
 kierowała instrukcją honorową w wybranych
 czołowych powiatowych - wojacki jak: powiat,
 koleje, rozporządzenie, na podstawie służby w
 instrukcji wojackowej na terenie P.K.P.
 jako dowódcy. Po przyjęciu Włocławka przez
 wojsko niemieckie, Kom. Powiatowa Dł.
 Teofil Mielnicki, rozporządzeniem przejął
 starostwo powiatowe do kierownictwa, przyjął
 piernik wraz z instrukcją do tej nowej funkcyj-
 nej działalności. Teofil Komendant Mielnicki
 nie zrezygnował z wyjątkiem i prawem. Po
 kilku tygodniach działalności, w ramach
 starostwa - powiatowego powiatowego
 organizacji na terenie obwodowego kraju,
 Włocławski Hufiec na podstawie i granicznej
 organizacji wojackiej, przyjęty został
 do "Sądu i Sędziów" które miały Sędziów
 Komendę w Mieszkanicy. Z uwagi na powie-
 wie Włocławka - wierzony był do Powiat, zw.
 Krajowa Mieszka, Sędziów Komendy Sędziów
 Sędziów, powiatowej komisji i programy
 - odpowiedzialni oraz wyznaczanie funkcji

1/10

i niebezpiecznych obywateli, a następnie
do tego przegranej było - "Myśląc o tym
istotnie jest to osoba wyjątkowa, jedynie przez
zawziętość swoją do walki, z którą i wykre-
szyć co przeciwnie jest co najmniej żyje!"

Na przełomie 1940/1941 roku, Komendant
Hajsek Lp. Czesław Sidor, polecił wai za-
leżności dwójce "Lewickich" (niezależnie
wielkim obywateli. Ten dwójce było
ekstremizm Komanda Hajsek i edycja prze-
szkolenia w ramach "B-ów"

"Bojownicy Sida", kierownik do czasu
działalności, co w sprawie dwójce ety-
mologii przedmiotem rozprawy "Sida-2",
działalności co do istoty i wyjątkowości
rozprawy w sprawie dwójce i wyjątkowości
W ramach walki wyjątkowej Komanda Sidor
22, prowadzący ten wyjątkowo do przetrwania wyjątko-
wej dwójce i wyjątkowości z wyjątkowością
wyjątkowość - prowadzący było nieprzekazywane
w do wyjątkowości dwójce, obywateli od
230 - 240 dni. Ten wyjątkowość wyjątkowości
co w tym wyjątkowość wyjątkowości, wyjątkowości
niezależnie wyjątkowość i wyjątkowości: wyjątkowości
i wyjątkowości, wyjątkowości dwójce, dwójce
wyjątkowości i wyjątkowości i wyjątkowości
nie wyjątkowość - stała się wyjątkowością, "Sida-2"
wyjątkowość wyjątkowości, wyjątkowości

"Apele - si" Mieroci - kelpentaz pancy ceretocului,
claxifentocului caridat coajshu mioricului -
aspitate.

1944 g. - M. viciuzha z exercitiu echi
supracuprindu, pascococulu paxa mioricului
polioje, mioriculu zupoculu echi chierocului
mioric Organizaci, co chionu pasc. mioricului
Mioricului Flujer Lin, Sicut mioric mioric
epuric Mioricului, pascococulu mioric mioricului
mioric Organizaci, co chionu 31.09.1944. Pascococulu
Organizaci i pascococulu mioric coajshu
echi, co coajshu mioricului mioricului mioric
coajshu. 20.09.1944 mioric mioricului mioricului,
mioric mioricului coajshu mioricului, Organizaci
mioric Flujerului "Mioricului" co Mioricului
mioricului mioricului 64 mioricului.

Stenococulu R.
Mioricului Rujshu
4 mioricului

1/2. Dokumenty dotyczące relatora: Sztemborowski
Dyświd:

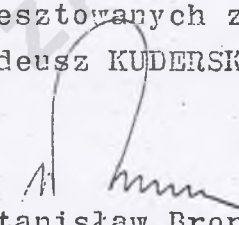
1. Oświadczenie Nassełnika Sz. Szeregow. z
dn. 24.10.1972r., napis kserokop. k. 1 s. 1
2. Oświadczenie Gotebiewskiego Antoniego
z 18.08.1982r., kserokop. oryg. k. 1 s. 2
3. Oświadczenie Czesława Sidora z
17.02.1983r., kserokop. oryg. k. 1 s. 3
4. Oświadczenie świadka - Stanisława
Bromiewskiego, Naz. Sz. Ser., z 24.10.1972
o działalności Sz. Ser. w Włocławku,
kserokop. oryg. k. 1 s. 4

O s w i a d c z e n i e

Jako łącznik Szarych Szeregów w okresie 6.V.1943 - 3.10.1943 stwierdzam, że na terenie m. Włocławka i powiatu włocławskiego w okresie okupacji niemieckiej Hufiec /"Hój"/ Szarych Szeregów. Hufiec ten leżąc organizacyjnie na terenie Chorągwi Pomorska /"Półka-Lina"/, ze względów technicznych komunikował się wprost z Główną Kwaterą Szarych Szeregów /"Pasięka"/; w Głównej Kwaterze sprawy te leżały w kompetencji Wizytatora Ziemi Zachodnich /późni Jydziela Zachodniego/, którą to funkcję sprawowali kolejno harcymistrze: Witold MARCINKOWSKI, Zygfryd LINDA i Edward ZURN. Ze względu na znaczne trudności komunikacyjne łączność Głównej Kwatery z Hufcem Włocławskim była rzadka. Praca w Hufcu prowadzona była zgodnie z zasadniczymi liniami programowymi Głównej Kwatery z dostosowaniem do potrzeb i możliwości lokalnych. W ramach prowadzonych prac wymienić należy: 1/ szkolenie wojskowe prowadzone przez podoficerów 14 p.p., 2/ wywiad ofensywny /informacje o ruchach wojsk niemieckich/ przekazywany do miejscowej Komendy AK, 3/ kolportaż prasy podziemnej /"Ogniwo" później "Piorun"/ wydawanej przez tajne Kujawskie Stowarzyszenie Społeczne, 4/ tajne nauczanie, 5/ akcja "M" - oddziaływanie na młodzież niezorganizowaną.

Liczebność Hufca ulegała zmianom i sięgała do 70 członków. W okresie swej pracy Hufiec poniósł szereg strat: aresztowania przez niemiecką policję; większość aresztowanych zginęła. Kolejnymi komendantami Hufca byli: Tadeusz KUDERSKI, Czesław SIDOR i Ryszard SZTEMBOROWSKI.-

/ Stanisław Broniewski/

Własnoręcznie
przepracowane
stwierdzam

dr Stanisław Broniewski

inżynier architekt

W-wa, dnia 26.11.1972

Gołębiewski Antoni "Wilk"

Włocławek, dnia 18 sierpnia 1982r.
(miejsowość)

Włocławek, ul. Mylna 7

(Nazwisko, imię, pseudonim i adres
wydającego oświadczenie)

Oświadczenie świadka

EW 15431/gy
R o / Prawe
11. XI. 1939 - 20.1.45

Já, jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia formację wojskową, (od — do): podziemnej organizacji Szare Szeregi im. Romualda Traugutta we Włocławku od 11.11.1939r. do 20.01.1945r. świadomy(a) odpowiedzialności, wynikającej z przepisów prawa karnego za prawdziwość podanych niżej przeze mnie faktów, legitymujący się dowodem osobistym: seria i numer RH - 5996209 wydanym dnia 10.01. 1967r. r. przez: KP i PMO Włocławek

oświadczam,

ze Ob. Sztemborowski Ryszard syn (córka) Stanisława urodz. dnia 25 marca 1923 roku w e Włocławku jest mi znany(a) osobiście jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową oraz okoliczności, w których świadek zetknął się z otrzymującym(cą) oświadczenie i czasokres od — do): od 27.09.39r. był członkiem Pogotowia Harcerskiego, w dniu 11.11.1939r wstąpił do podziemnej organizacji Szare Szeregi im. Romualda Traugutta we Włocławku, działałem razem z ob. Sztemborowskim Ryszardem w tej organizacji w Radzie Drużyny a następnie w Komendzie Hufca /Roju/. Od 1.08.44r. pełnił obowiązki Komendanta Hufca do rozwiązania tej organizacji tj. do 20 stycznia 1945 roku.

Wyżej wymieniony(a) posiadał(a) pseudonim "Szarak" i pełnił(a) funkcję — brał(a) udział (w tej części opisuje się: przebieg służby i działalności w okresie bezpośredniego udziału w walkach wolnościowych, pełnioną funkcję, stopień wojskowy, w jakich był(a) oddziałach, grupach, placówkach, pod czym dowództwem, kierownictwem, udział w akcjach bojowych i innych, w jakich miejscowościach, nazwa obozu itp. wszelkie zmiany i czasokres od — do): w podziemnej organizacji Związku Harcerstwa Polskiego - Szarych Szeregach, pełnił kolejno funkcje: zastępowego, drużynowego, był instruktorem i członkiem Rady Hufca, Komendantem Hufca w tym czasie był ob. Sidor Czesław "Sr. Lis", od 1 sierpnia 1944 roku, mianowany został Komendantem Hufca na miejsce ob. Sidora Czesława który musiał opuścić teren Włocławka w związku z zagrożeniem aresztowania przez niemiecką policję, Uczestniczył we wszystkich akcjach przewidzianych przez Główną Kwaterę Szarych Szeregów: wywiad ofensywny akcje - "M" i "N", uczestnik małego sabotażu, członek "Bojowych - Szkół", ochrona tajnego nauczania. Ostatnim rozkazem w dniu 20.01.45 rozwiązał - podziemną działalność Związku Harcerstwa Polskiego - Szarych Szeregów, na terenie miasta Włocławka i powiatu włocławskiego. Było to w dniu wyzwolenia Włocławka, przez Armię Radziecką.

Jeśli świadek jest członkiem ZBoWiD, powinien wpisać numer legitymacji członkowskiej 14388/gy wydanej przez Zarząd Okręgu w Karta Kombatanta nr. 14388

Własnoręczność podpisu stwierdza się:

Prawdziwość powyższych danych
stwierdzam własnoręcznym podpisem

V-ice Prezes

Gołębiewski Antoni

(pieczęć i podpis odpowiednich władz
lub Zarządu ZBoWiD)

(Nazwisko, imię, stopień wojskowy,
funkcja, stanowisko)

Nr 1

hm. PL. por. AK Czesław Sidor
ps. "Srebrny Lis"
b. Komendant Ziemi Kujawskiej
i m. Włocławka im. R. Traugutta
zam. Ciechocinek ul. Kopernika 15
(Nazwisko, imię, pseudonim i adres
składającego oświadczenie)

Ciechocinek, dnia 17 lutego 1973 r.
(miejscowość)

1/2/3

Nic. 15422/37
R. C. Ranciszewski
K-nt. M. C. C.
K-nt. 1. 1942 - 1. VIII. 1944

OŚWIADCZENIE ŚWIADKA

Ja, jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową od — do) Pogotowia Harcerskiego oraz do podziemnej organizacji. im. SZARE SZEREGI im. Romualda Traugutta we Włocławku od 28.08.1939 do 20 stycznia 1945r.
świadomy(a) odpowiedzialności wynikającej z przepisów prawa karnego za prawdziwość podanych niżej przeze mnie faktów, legitymujący(a) się dowodem osobistym seria i numer RH.6310269 wydanym dnia 21.11. 1967 r. przez KPMO Aleksandrów Kuj

o s w i a d c z a m:

że Ob. Sztemborowski Ryszard syn (córka) Stanisława
urodz. dnia 25 marca 1923 roku w Włocławku

jest mi znany(a) osobiście jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową oraz okoliczności, w których świadek zetknął się z otrzymującym(cą) oświadczenie i czasokres od — do) od 28.08.1939r był członkiem Pogotowia Harcerskiego, w dniu 11.11.1939r wstąpił do podziemnej organizacji Szare Szeregi im. Romualda Traugutta we Włocławku, działając razem z druhem Ryszardem Sztemborowskim w tej organizacji w Komendzie Hufca /Roju/. W dniu 1.08.1944r przekazałem jemu funkcję Komendanta hufca. Sam natomiast udałem się do Myszkowa k/Częstochowy, gdzie przekroczyłem granicę do Gen. Gubernatorstwa aby wziąć udział w Powstaniu Warszawskim.

Wyżej wymieniony(a) posiadał(a) pseudonim "Szerek" [Szarak] pełnił(a) funkcję — brał(a) udział (w tej części opisuje się: przebieg służby i działalność w okresie bezpośredniego udziału w walkach wolnościowych, pełnioną funkcję, stopień wojskowy, w jakich był(a) oddziałach, grupach, placówkach, pod czym dowództwem, kierownictwem, udział w akcjach bojowych i innych, w jakich miejscowościach, nazwa obozu itp. wszelkie zmiany i czasokres od — do): w Pogotowiu Harcerskim oraz w SZARYCH SZEREGACH, pełnił funkcję kolejno: zastępowego, drużynowego, był instruktorem i członkiem Komendy Hufca. Komendantem Hufca w tym czasie byłem ja osobiście. W dniu 1.08.1944r musiałem ~~mi~~ opuścić teren Włocławka w związku z zagrożeniem aresztowania przez gestapo. W skutego czego przekroczyłem granicę do Gen. Gub. w celu wzięcia udziału w Powstaniu Warszawskim. Dh. Sztemborowski uczestniczył we wszystkich akcjach przewidzianych przez Gł. Kwaterę Szarych Szeregów: wywiad ofensywny, akcja "M" i "N", uczestnik małego sabotażu, Drużynowy "Bojowych Szkół" wykładowca tajnego nauczania. Kolportarz prasy podziemnej "Ogniwo" i "Piorun". W dniu 20.01.1945r rozwiązał SZARE SZEREGI. Było to w dniu wyzwolenia Włocławka przez Armię Radziecką i Ludowe Wojska Polskie.
Jeżeli świadek jest członkiem ZBoWiD, powinien wpisać numer legitymacji i jakiej

skiej wydanej przez Zarząd Wojewódzki w Zaswiadczenie Kombatancje.
Nr. nr 14379/37

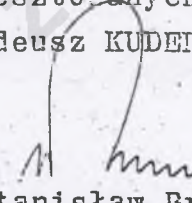
Własnoręczność podpisu stwierdza się:
ZWIĄZEK BOJOWNIKÓW
o WOLNOŚĆ I DEMOKRACJĘ
Kolejność Nr. 1
*(pieczęć i podpis odpowiednich władz
ZBoWiD - Zarządu o ZBoWiD)*

Prawdziwość powyższych danych
stwierdzam własnoręcznym podpisem
*(Nazwisko, imię, stopień wojskowy,
funkcja, stanowisko)*
hm. PL. Czesław Sidor
b. Komendant Szarego
Szeregi w Włocławku

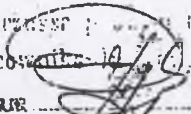
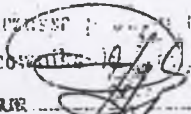
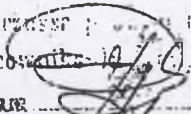
O s w i a d c z e n i e

Jako łącznik Szarych Szeregów w okresie 6.V.1943 - 3.10.1943 stwierdzam, że na terenie m. Włocławka i powiatu włocławskiego nie było w okresie okupacji niemieckiej Hufiec /"Hój"/ Szarych Szeregów. Hufiec ten leżał organizacyjnie na terenie Chorągwi Pomorskiej /"Pola-Lina"/, ze względów technicznych komunikował się wprost z Główną Kwaterą Szarych Szeregów /"Pasieka"/; w Głównej Kwaterze sprawy te leżały w kompetencji Wizytatora Ziemi Zachodnich /później Wydziału Zachodniego/, którą to funkcję sprawowali kolejno harcmistrze: Witold MARCINKOWSKI, Zygfryd LINDA i Edward ZURN. Ze względu na znaczne trudności komunikacyjne łączność Głównej Kwatery z Hufcem Włocławskim była rzadka. Praca w Hufcu prowadzona była zgodnie z zasadniczymi liniami programowymi Głównej Kwatery z dostosowaniem do potrzeb i możliwości lokalnych. W ramach prowadzonych prac wymienić należy: 1/ szkolenie wojskowe prowadzone przez podoficerów 14 p.p., 2/ wywiad ofensywny /informacje o ruchach wojsk niemieckich/ przekazywany do miejscowej Komendy AK, 3/ kolportaż prasy podziemnej /"Ogniwo" później "Piorun"/ wydawanej przez tajne Kujawskie Stowarzyszenie Społeczne, 4/ tajne nauczanie, 5/ akcja "M" - oddziaływanie na młodzież niezorganizowaną.

Liczebność Hufca ulegała zmianom i sięgała do 70 członków. W okresie swej pracy Hufiec poniósł szereg strat: aresztowania przez niemiecką policję; większość aresztowanych zginęła. Kolejnymi komendantami Hufca byli: Tadeusz KUDERSKI, Czesław SIDOR i Ryszard SZTEMBOROWSKI.-

/ Stanisław Broniewski/

Własnoręcznie: 1972
pracownik: 1972
stwierdzam: W-wa, dnia 26.11.1972

1/3. Inne materiały dokumentacyjne:

1. „Deklaracja stonkowska” - stonka
wyszejnego Z BoWiD, kserokop. oryg.

ks. 4 3 1-4

1/3/1

ZWIĄZOK PRACOWNIKÓW
o W.J. N° SC I DSW ONKALG
Zarząd Województwa
we Wrocławiu
REGULAMIN DŁ. 25-8-83
L. dz. 1965
Załącznik nr. 664

Deklaracja członkowska

nie mnie w poczet członków zwyczajnych Związku,
być aktywnym członkiem organizacji, przestrzegając
ideowych, Statutu Związku oraz uchwał i postanowień
Władz ZBoWiD. 5533/26 5665

- Nazwisko Sztemborowski imię Ryszard
Nazwisko panięskie (dla mężatek)
- Imiona rodziców i nazwisko rodowe matki Stanisław, Salomea Winiarska
- Data urodzenia 25.03.1923 rok miejsce urodzenia we Włocławku
- Stan cywilny żonaty
- Zawód mechanik maszyn biurowych
- Wykształcenie (ogólne i specjalne) Srednie - Mechaniczne
- Adres zamieszkania Włocławek ul. Rajska 4 m.11
telefon domowy
- Miejsce pracy i zajmowane stanowisko Zakład Techniki Biurowej "Predom-Org"
Kierownik
.....
Telefon w miejscu pracy 225-24
- Przynależność partyjna Stronictwo Demokratyczne
- Stopień wojskowy (nadany przez MON) plutonowy, Rozkaz M.O.N.Nr.18 z dnia 10.05.1946r.
- Posiadane odznaczenia (rodzaj, klasa, stopień, kto nadał, rok nadania): Uchwałą Rady Państwa
Nr.373/74 odznaczony " Medalem 30-Lecza Polski Ludowej 1974 rok.
Główna Kwatera Z.H.P. nadała "Krzyż Zasługi" dla Z.H.P. Leg.nr.A-8965
Data nadania 4.2. 1.12.1982 r.

UWAGA: Zgodnie ze statutem oraz regulaminem weryfikacyjnym ZBoWiD uprawnienia do zweryfikowania i przyjęcia do Związku w charakterze członków zwyczajnych posiadają:

- Bojownicy walk o wolność i demokrację, którzy brali udział:
 - w walkach narodowo-wyzwoleńczych i rewolucyjnych w latach 1905—1918 oraz w Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej
 - w walkach o polskość i wolność narodową Śląska, Wielkopolski, Mazur, Warmii, Pomorza, Gdańska i Ziemi Lubuskiej,
 - w walce przeciwko siłom reakcji i faszystom w Polsce w latach 1918—1939.
 - w walkach w okresie międzywojennym o wolność narodową i społeczną poza granicami kraju a w szczególności weteranów walk w obronie republikańskiej Hiszpanii.
 - w walce czynnej przeciwko hitlerowskiemu najeźdźcy i okupantowi w kraju i na wszystkich frontach walk z hitleryzmem i faszyzmem w okresie II wojny światowej.
 - w walkach zbrojnych z reakcyjnym podziemiem po wyzwoleniu Polski.
- Prześladowani i więzieni w hitlerowskich więzieniach i obozach koncentracyjnych ze względów politycznych, narodowościowych i światopoglądowych.

1/3/2

Działalność przedwojenna, okupacyjna i powojenna, na podstawie której ubiega się o członkowską Związku — wymienić dokładnie partię polityczną, formację wojskową lub Ruch Oporu, przebieg służby i działalność w okresie bezpośredniego udziału w walkach wolnościowych, pełnione funkcje, pod którym dowództwem, kierownictwem, w jakich jednostkach, oddziałach, w jakich miejscowościach, (podać dokładne nazwy oddziałów i okres od — do). Załączyć dokładny życiorys.

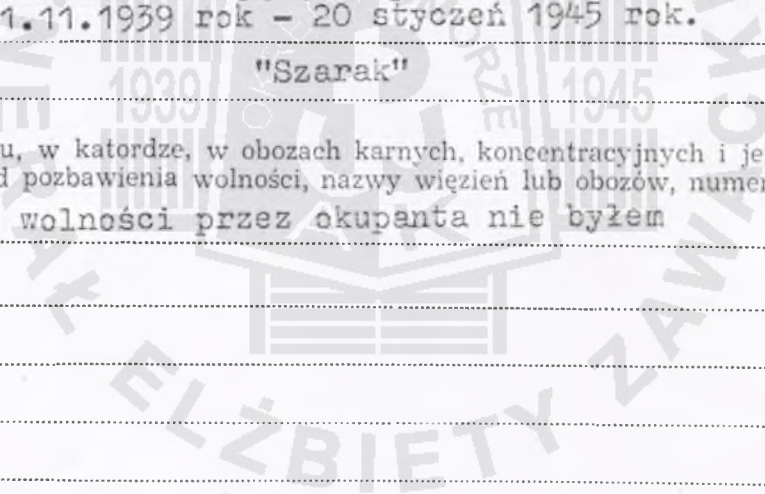
1933 roku wstąpiłem do Związku Harcerstwa Polskiego we Włocławku, 09.1939 roku — wojna służba w Harcerskim Pogotowiu Wojennym — działalność na stacji P.K.P. — goniec, po zajęciu Włocławka przez wojska niemieckie, przeszedłem do Podziemnej Organizacji Szare Szeregi im. Romualda Jaugutta, zostałem mianowany drużynowym drużyny "Zawiszków" i członkiem Rady Hufca, 1940/41 ukończyłem kurs B-sów "Wojowych Szkół" w ramach walki cywilnej, otrzymałem polecenie rozpoczęcia "Akcji-M", Organizacja Harcerzy prowadziła tę akcję w poczuciu współodpowiedzialności za całą polską młodzież, była to działalność wśród młodzieży niezorganizowanej we wszystkich dzielnicach miasta Włocławka, prowadziłem tę akcję do wyzwolenia Włocławka przez Armię Radziecką, obejmowała ona średnio 50 do 270 dzieci. Jako instruktor uczestniczyłem we wszystkich możliwych akcjach wykonywanych na terenie miasta i powiatu: organizacja i ochrona tajnego nauczania stopnia podstawowego i średniego, druk wydawnictw informacyjnych i szkoleniowych — strona techniczna, "Akcja-M" — sabotaż, wywiad ofensywny, "Akcja-N" — Niemcy, kolportaż prasy centralnej, dezinformacyjnej wśród wojska niemieckiego — szpitale, 1944r. w związku z szeregiem akcji represyjnych, prowadzonych przez niemiecką policję, nastąpiło zagrożenie dla działalności naszej Organizacji. W obawie przed aresztowaniem — Komendant Hufca Dh. Sidor Czesław, w celu opuścić Włocławek, przekazując mi zwierzchnictwo nad Organizacją w dniu 1.07.1944 roku. Przewodziłem Organizacji i prowadziłem nadal wszystkie akcje do wyzwolenia Włocławka bez strat osobowych. 20 stycznia ostatnim rozkazem — rozwiązałem wojenną działalność Organizacji Harcerskiej "Szare Szeregi" we Włocławku — trwającą nieprzerwanie 64 miesiące.

Data i miejsce wstąpienia: 11.11.1939 rok — 20 styczeń 1945 rok.

Żywcane pseudonimy: "Szarak"

Był w więzieniach, na zesłaniu, w katordze, w obozach karnych, koncentracyjnych i jenieckich — wymienić daty, okres i powód pozbawienia wolności, nazwy więzień lub obozów, numery więzienne: pozbawiony wolności przez okupanta nie byłem

Data i okoliczności odzyskania wolności: w związku z wyzwoleniem Włocławka przez Armię Radziecką

17. Przebieg działalności zawodowej, społeczno-politycznej, wojskowej itp. w okresie od dnia 22 Lipca 1944 r. do chwili obecnej — wymienić zajmowane ważniejsze stanowiska, pełnione funkcje, daty, miejscowości. Jeśli kandydat(ka) był(a) karany(a) przez sądy PRL, powinien(na) podać za jaki rodzaj przestępstwa, czy korzystał(a) z ustawy amnestyjnej, rehabilitacji sądowej, zatarcia skazania, kiedy i gdzie. Jeżeli był karany założyć odpis wyroku sądowego. Do wyzwolenia Włocławka i po wyzwoleniu do 20.06.1945 roku Zakład Maszyn Biurowych — mechanik, od 20.06.1945r. zasadnicza służba wojskowa 3 Samodzielny Bat. Budowlany Saperów — Warszawa, Włocławek, 27.04.1947 roku przeniesiony do rezerwy — plutonowy. Sierpień 1947 roku wyjazd do Białogardu, zatrudniony w Zakładzie Maszyn Biurowych — mechanik, od 1949 r. — 13-to tygodniowe ćwiczenia rezerwy R.K.U. Białogard — pisarz, od 1950 r. Spółdzielnia Pracy — mechanik maszyn biurowych, 1964 r. — Zakład Techniki Biurowej — Białogard kierownik działu, 15.10.1969 roku, przeniesiony służbowo do Włocławka Zakład Techniki Biurowej — Kierownik Wydziału, do chwili obecnej.

Działalność społeczna — do wyzwolenia Włocławka tj. do 20.01.1945r. Z.H.P. Szare Szeregi — instruktor, komendant hufca, po wyzwoleniu — instruktor członek Komendy Hufca we Włocławku, podharcemistrz, 1947 — Białogard — Komendant Hufca. Instrutor — wizytator drużyn. 1960 r. otrzymałem stopień Harcemistrza, przeniesiony służbowo do Włocławka — działalność w Kręgu Starszoharcerskim, instruktor — działacz Komisji Rewizyjnej Komendy Hufca 20 stycznia 1981 r. — stopień Harcemistrza Polskiej Ludowej, 15.10.82r. Główna

18. Czy w okresie II wojny światowej odstępował(a) od obywatelstwa polskiego, przyjmując obywatelstwo niemieckie lub inne uprzywilejowane przez rząd hitlerowski, kiedy i gdzie: Kwatera Z.H.P. nadała Krzyż Zasługi dla Z.H.P.

NIE

Prawdziwość powyższych danych stwierdzam własnoręcznym podpisem

Włocławek dnia 25.04.1983r. (miejscowość) 1983 r.

Sztemborowski R (podpis)

Spis załączników:

1. własna fotografia wym. 3X 4 cm (podłiana na odwrocie)
2. Oświadczenie Świadka Ob. Sidora Czesława
3. Oświadczenie Świadka Ob. Gołębiewskiego Antoniego
4. Zaświadczenie Głównej Kwatery Z.H.P.
4. Oświadczenie B. Naczelnika Szarych Szeregów Dr. Stanisława Broniewskiego

Zyciorys
Zaproszenie o kandydaturę
Członkowie wprowadzający

Wprowadzając w poczet członków zwyczajnych Ob. Sztemborowskiego Ryszarda oświadczamy, że wymieniony(a) jest nam osobiście znany(a) i bierzemy na siebie odpowiedzialność za jego (jej) obywatelską postawę i poziom moralny, co niniejszym stwierdzamy własnoręcznymi podpisami:

1. Nazwisko i imię Sidor Czesław
 Adres zamieszkania Cedrociulek ul. Kopernika 15
 Członek zwyczajny ZBoWiD leg. czł. Nr 14379/10y
Sidor Czesław (podpis)

1. Nazwisko i imię Gołębiewski Antoni
 Adres zamieszkania Włocławek ul. Młotowa 4.
 Członek zwyczajny ZBoWiD leg. czł. Nr 14385/39.
Antoni Gołębiewski (podpis)

Do Zarządu Dzielnicowego — Miejskiego *) ZBoWiD w Włocławku Nr 4

Zarząd Koła ZBoWiD w Włocławku przesyła niniejszą deklarację członkowską wraz z załącznikami w celu zaopiniowania kandydata(ki) przez Zespół Weryfikacyjny Zarządu Dzielnicowego — Miejskiego*) ZBoWiD.

Jednocześnie stwierdzamy własnoręczność podpisów członków wprowadzających.

SEKRETARZ

[Handwritten signature]
(podpis)

PREZES

[Handwritten signature]
(podpis)

Opinia Zespołu Weryfikacyjnego Zarządu Dzielnicowego — Miejskiego* ZBoWiD

Na podstawie przedłożonych dokumentów zaopiniowano w dniu 29.09 1983 r.

*) przyznać — odmówić kandydatowi(ce)

prawa przynależności do ZBoWiD w charakterze członka zwyczajnego.

Uzasadnienie: zależność członka od deklaracji w sprawie

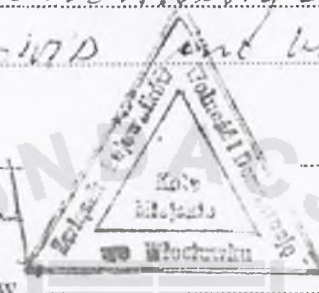
wpisu do ZBoWiD i nie ma możliwości

Podpisy członków W. K. W.

[Handwritten signature]
(podpis)

PRZEWODNICZĄCY Z. W.

[Handwritten signature]
(podpis)

Do Zarządu Wojewódzkiego ZBoWiD w

Zarząd Koła — Dzielnicowy — Miejski*) ZBoWiD w Włocławku przesyła niniejszą deklarację członkowską wraz z załącznikami w celu wydania orzeczenia przez Komisję Weryfikacyjną Zarządu Wojewódzkiego ZBoWiD.

Zarząd Koła — Dzielnicowego — Miejskiego*) proponuje przyznać — odmówić kandydatowi(ce) prawa przynależności do ZBoWiD w charakterze członka zwyczajnego.

Uzasadnienie: jak w 20.09

Jednocześnie stwierdzamy własnoręczność podpisów członków wprowadzających.

SEKRETARZ

[Handwritten signature]
(podpis)

PREZES

[Handwritten signature]
(podpis)

Orzeczenie Komisji Weryfikacyjnej Zarządu Wojewódzkiego ZBoWiD

Na podstawie przedłożonych dokumentów wydano w dniu 20.09.1983 197 r. następujące orzeczenie:

*) przyznać — odmówić kandydatowi(ce)

prawa przynależności do ZBoWiD w charakterze członka zwyczajnego.

Uzasadnienie: R. Ci-szare (K # P)

Podpisy członków W. K. W.

[Handwritten signature]

PRZEWODNICZĄCY Z. W.

[Handwritten signature]

Wydano legitymację członkowską ZBoWiD Nr 0359800 z dnia 20.09. 1983.

Nr ewid. Zarządu Wojewódzkiego 5665/4299

Legitymację przekazano do Zarządu w Kole Mi A dnia 20.09. 1983.

*) niepotrzebne skreślić.

II. Materiały uzupełniające relacje.
/ Sobamborowski Ryszard

1. art. Mirosław Krajewski, Głarcewskiemu
prawu mianu, Wrocławski Tygodnik
Katolików, nr 46/1978 oryg.

k. 2 s. 1-2

Z

WIAZEK Harcerstwa Polskiego był jedną z pierwszych organizacji, która od początku II wojny światowej prze-

szła do podziemia. Przedwojenny Komendant Hufca Włocławskiego hm kpt. rez. Józef Kozłowski brał udział w kampanii wrześniowej jako adiutant 14 pp. Harcerze włocławscy już w pierwszych dniach września 1939 r. zorganizowali „Pogotowie Harcerskie”, którym kierował hm Teofil Woźnicki. Jego zastępcą był Aleksander Tuszyński. Zadaniem „Pogotowia” była ścisła współpraca z Wojskiem Polskim i organizacjami społecznymi, w tym szczególnie z Polskim Czerwonym Krzyżem. Członkowie „Pogotowia” ułatwiali przemarsz jednostkom wojskowym, utrzymywali łączność w mieście, włączali się do służby sanitarnej, utrzymywali ład i porządek, a także opiekowali się rannymi i zagubionymi.

W końcu września 1939 r. został aresztowany przez Niemców Komendant „Pogotowia Harcerskiego” hm T. Woźnicki. Osadzony w bydgoskim obozie dla jeńców wojennych, na skutek usilnych starań żony i przyjaciół, zwolniono go w dniu 13 października tegoż roku.

W listopadzie 1939 r. w mieszkaniu T. Woźnickiego grupa instruktorów harcerskich na czele z Tadeuszem Kuderskim i Czesławem Sidorem utworzyła tajną organizację „Harcerskie Pogotowie Wojenne im. R. Traugutta”. W skład komendy tej organizacji weszli wtedy Tadeusz Kuderski, Czesław Sidor i Zbigniew Kwieciński, natomiast wśród współpracowników organizacji znaleźli się Janina Gabrielska, Zbigniew Zahorski, Czesław Strzelecki i Jerzy Kaleta.

„Pogotowie Wojenne”, poza głównym zadaniem, jakim było wychowanie młodzieży w duchu patriotyzmu, podjęło także pro-

wadzenie tajnego nauczania, organizowanie małego sabotażu oraz kolportaż podziemnej prasy. Objęło ono swym zasięgiem miasto i powiat włocławski. Kiedy np. w mieście pojawiły się plakaty, na których propaganda hitlerowska przedstawiała stojącą w ogniu i ruinach miasta polskiego nieżywą kobietę, Polkę, z napisem „Anglio — to twoje dziecko”, włocławscy harcerze zamazali słowo „Anglio” i zastąpili go wyrazem „Hitlerze”.

W styczniu 1940 r. ponownie został aresztowany Teofil Woźnicki, a następnie wywieziony do obozu koncentracyjnego w Dachau, gdzie poniósł śmierć 3 marca 1944 r. Jednocześnie wiosną 1940 r. Komendant HPW, T. Kuderski wywieziony został na przymusowe roboty w głąb Niemiec. Funkcję komendanta tajnego harcerstwa we Włocławku przejął zatem Czesław Sidor.

Kiedy wiosną 1940 r. we Włocławku został założony Kujawski Związek Polityczno-Literacki, w jego szeregach znaleźli się od samego początku członkowie ZHP. Bliską współpracownicą założyciela KZP-L Włodzimierza Kłossowskiego była Nina Lechówna, a także Andrzej Turczymowicz, Aleksy Lasiński i Stanisław Piekorowicz. W pracy wydawniczej, prowadzonej przez A. Turczymowicza, pomagały mu jego córki, harcerki — Danuta i Maria. Pierwsza z nich z biegiem czasu przejęła od N. Lechówny funkcję szefa kolportażu prasy podziemnej.

Na początku lutego 1941 r. nastąpiła całkowita dekonspiracja Kujawskiego Związku Polityczno-Literackiego. Wśród aresztowanych znaleźli się członkowie konspiracyjnego harcerstwa: Zbigniew Kwieciński, Henryk Karbowski, Dymitr Krawczenko, Magdalena Lechówna, Zofia Kosińska, Bronisława Wierzbicka i Barbara Krzyżńska.

W czerwcu 1940 r. wywieziono na przymusowe roboty Czesława Sidora. Przebywał on w Bremen, skąd uciekł 15 sierpnia tego roku, a następnie przybył do Włocławka. Tutaj został aresztowany pod zarzutem ucieczki z pracy i współpracy z podziemiem. Nie

HARCER PRAWU

Mirosław R

2 dnia 12

przyznawszy się do winy, został zwolniony i objął dowodzenie konspiracyjnym harcerstwem na Kujawach.

„Harcerskie Pogotowie Wojenne” starało się nawiązać kontakt z Główną Kwaterą Szarych Szeregów („Pasięką”) w Warszawie. Łącznikiem między hufcem włocławskim („Rojem”), a Warszawą był Zbigniew Żurn. W grudniu 1940 r. przedostał się on do Warszawy, zmienił nazwisko na Zahorski i nawiązał kontakt z „Pasięką”. (Edward Żurn, brat Zbigniewa, był szefem Wydziału Zachodniego w Główniej Kwaterze Szarych Szeregów, i z tej racji od czasu do czasu odwiedzał Włocławek). Mimo zakazu organizowania działalności na terenach włączonych do Rzeszy, wy-

Ryszard Sztemborowski, jeden z komendantów kujawskich „Szarych Szeregów”

Fot. Archiwum

6 WTK

Nr 46

12.XI.1978 r.

SKIEMU WIERNI

Krajewski

21 1948

W tym czasie przez „Parsiekę”, dzięki Żurnowi i Marcinkowskiemu, w połowie 1941 r. „Harcerskie Pogotowie Wojenne” wzorem Warszawy, przyjęło nazwę „Szare Szeregi”. Początkowo działały tu dwie grupy organizacyjne: „Zawisza” i „Bojowe Szkoły”. Funkcję komendantów pełnili kolejno: Zbigniew Żurn, Czesław Sidor, Ryszard Sztemborowski. Organizacja grupowała swych członków w drużynach („Rodzinach”) i zastępach („Pszczołach”) na terenie Włocławka, Gostynina, Zgłowiączki koło Lubrańca, Brześcia Kujawskiego, łącznie około 100 osób.

Działalność „Szarych Szeregów” na terenie Włocławka i okolic przebiegała zgodnie z wytycznymi Głównej Kwatery. W zakresie organizacji tajnego nauczania wyróżniały się Leokadia Kühn i Maria Woźnicka, przedwojenna komendantka hufca żeńskiego. Tajnym nauczaniem w zakresie szkoły powszechnej kierował Wacław Tomaszewski. Sekcja szkolenia i propagandy zajmowała się m. in. kolportowaniem harcerskiego biuletynu wydawanego raz w miesiącu. Ponadto członkowie „Szarych Szeregów” zbierali wszelkiego rodzaju informacje, zabezpieczali lokale tajnego nauczania, przeprowadzali ludzi przez granicę do tzw. Generalnego Gubernatorstwa, udzielali pomocy osobom ukrywającym się przed Gestapo, nieśli pomoc dzieciom podopiecznym. Harcerze spod znaku „Szarych Szeregów” odzyskali ponadto 1500 tomów książek ze składnicy makulatury, zrabowanych wcześniej przez okupanta z bibliotek i czytelni, a po wyzwoleniu księgozbiór ten został przekazany Inspektorowi Szkolnemu we Włocławku.

W czerwcu 1944 r. grupa harcerzy w składzie: Czesław Sidor, Antoni Gołębiowski, Stanisław Chmielewski, Tadeusz Kołatkiewicz i Józef Tyryński z pełnym powodzeniem przeprowadziła akcję uwolnienia jeńca angielskiego z obozu na Słodowie we Włocławku. Ów jeńiec, pochodzenia polskiego, został zaopatrzony w cywilne ubranie i dowód osobisty volksdeutscha z ul. Miłej Arnora Dietloffa, który został niebawem wysłany na front wschodni. Do Smółsk dowiózł go A. Gołębiowski, a stamtąd Cz. Sidor przez Piotrków Kujawski, Katowice, Zawiercie i Zarki przeprowadził Anglika do GG i przekazał Edwardowi Żurnowi.

Na szczególną uwagę zasługuje akcja Czesława Sidora przewiezienia siostry współzałożyciela Kujawskiego Związku Polityczno-Literackiego, Henryka Promisa — Anny Promis z przymusowych robót z miejscowości Seeson w Górach Harzu poprzez Magdeburg, Berlin, Pile, Bydgoszcz do Torunia.

23 kwietnia 1944 r. tutejsze kierownictwo „Szarych Szeregów” postanowiło odbyć okupacyjny zlot. Harcerze po wyjściu z kościoła św. Jana udali się różnymi drogami na wyznaczone miejsce. O godz. 12 do raportu stanęło około 50 drułów, do których przemówił Czesław Sidor. Przedstawił on aktualną sytuację wojenną stwierdzając, że zwycięska ofensywa Armii Czerwonej zbliża się do granic naszego kraju. Następnie harcerze złożyli na małą białą-czerwoną flagę przyrzeczenie. Po przyrzeczeniu komendant hufca nadał stopnie harcerskie — młodzika, wywiadowcy i ewika. Na zakończenie zebrani odśpiewali „Jeszcze Polska nie zginęła”. Zlot ów ubezpieczała 20-osobowa grupa na czele ze Stanisławem Chmielewskim i Jerzym Jagielskim.

28 lipca 1944 r. Czesław Sidor, poważnie zagrożony, musiał opuścić stolicę Kujaw udając się na Śląsk Zaolzieński. 1 sierpnia powołano więc kolejną komendę na czele z Ryszardem Sztemborowskim. W jej składzie znaleźli się ponadto: Lucjan Lewandowski — zastępca komendanta, Antoni Go-

łębiowski, Jerzy Prajsner, Janusz Mroziński i Juliusz Krasucki.

Okupacja hitlerowska zebrała krwawe żniwo wśród kadry instruktorskiej włocławskiego harcerstwa. Jesienią 1944 r. wraz z grupą włocławskich nauczycieli zginał: Jan Bojanowski — zastępca komendanta hufca, nauczyciel szkoły powszechnej nr 8. Wincenty Słazak — komendant X Szczepu im. J. Sobieskiego, nauczyciel gimnazjum im. J. Długosza; Stefan Pawlicki — drużynowy drużyny w Kłóbce koło Włocławka, kierownik tamtejszej szkoły. Z rąk hitlerowskich oprawców zginęły także instruktorki — aktywistki Kujawskiego Związku Polityczno-Literackiego: Danuta Turczynowicz — zamordowana w Oświęcimiu 14 marca 1943 r., Janina Lech — ścięta gilotyną w Dreźnie w listopadzie 1943 r., Magdalena Lech — zamordowana w Oświęcimiu, Henryka Wojdyła — ścięta gilotyną we Wrocławiu 27 października 1942 r., Wanda Daszkowska — zgilotynowana we Wrocławiu, Zofia Kosińska — zamordowana w Oświęcimiu w 1942 r., Barbara Krzyżńska — zamordowana w Oświęcimiu w 1942 r.

W kampanii wrześniowej 1939 r. śmierć poniósł ewik Bronisław Bocheń — przyboczny 6. Wodnej Drużyny im. St. Konarskiego. Natomiast hm. Kazimierz Szymański — przyboczny 10 Włocławskiej Drużyny im. K. Pułaskiego został aresztowany, a potem zamordowany za przynależność do Armii Krajowej. Anna Wajcoviczówna (odznaczona pośmiertnie Krzyżem Walecznych), zginęła w pierwszym dniu Powstania Warszawskiego w Warszawie przy ul. Okopowej, róg Mireckiego. Natomiast hm Eugenisz Śliwiński — szczepowy II Szczepu im. J. Poniatowskiego, wywieziony na przymusowe roboty, zmarł tam na skutek odniesionych ran. W obozie w Zwikau zmarł Dymitr Krawczenko.

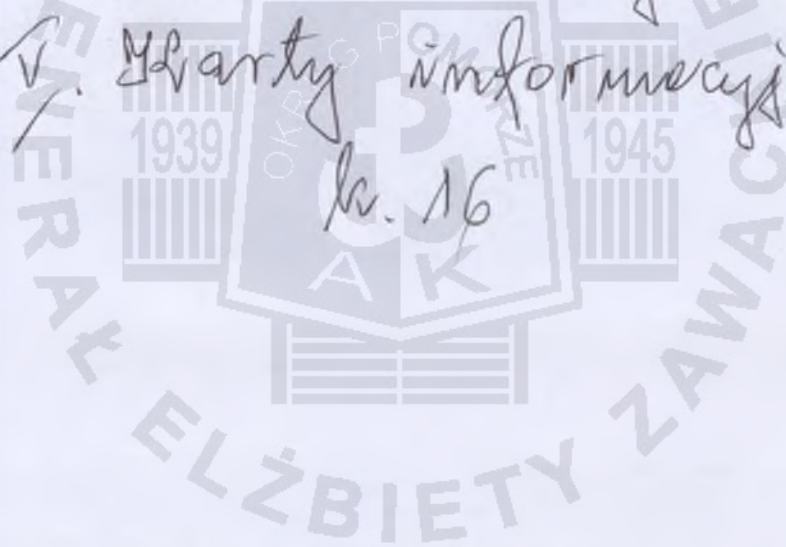
1) O Kujawskim Związku Polityczno-Literackim zob.: Tadeusz Janowski, „Konspirowcy z Włocławka”, Kujawski Związek Polityczno-Literacki 1940, WTK nr 21/1977.

81/94 m 46/78
Wroclawski Związek Polityczno-Literacki

J:U-1117/1882 Pom. Wrocław.

Setemborowski Ryszard

W. Marty informacyjne
k. 16

2

Włocławek. 1

Z Fenarborowski Rymski
od lipca 1944 komendant historyczno-rodzajowy
do 20.I.1945
artykuł w teorii Włocławek.

Wtactawek 3

HPW, SZSZ

Sxtemborowski Ryszard

zob. Gotebiewski A, Udział
wtactawskich... harcemy... ; 0, 51,
5, 8, 15, 19, 26, 27, 28, 29, 37, 44

D. Mar '95

Кроуавен
51 52 3

Sztemborowski Ryszard

Horawa a Кроуавен, уфонд 52 52,
лицей гимн. ул. Денгосре.

206. Т.: Товашевский К., миср Кроу.)

I / 8, 23

MM-95

Matyewich

4

Sztambulowski

Hamerski franc. Pogotowie Wojenne w Krak.

1939

OKRĘG POMORZE
AK

1945

Zob. T. i. S22 AK Okr. Toruń, Kutowski,
m. 1-13

HMM-P6

Sztemborowski Ryszard
ps. „Ryś”, „Szarek”

КТОСІ.
Sz Sz 5

Podczas olimpiady pracował razem z Ryszardem Cieślinskim i H.T. Kurczakowskim w firmie naprawiającej maszyny bihurtowe.
W 1943 r. dwójka gościła w konspiracji hebruskiej. Był zastępcą komandanta Sz Sz (1940-44) na miejscu i pok. Kłocławek. W 1943 r. repnyipqł w sprawie umińchenii R. Cieślinskiego.
(kmdt po Cz. Sidorze).

Tab. T.: Cieślinski R., miap. Kłocławek, I/1/S. 6
KMM-96

nrlocf.
52 52 6

Sztambulowski Ryszard

Dzieci drużyn 10 klubów mi. R. Trauputke

Wob. T.: SZŻAK Okręg Toruń, tenki nr B-42 i
C-7

HMM-PL

Sztemborowski Ryszard

Wrocław
s2s2 7

zob. i tenże, dział oprac. biblioteki PPAK
B-50, Skatnicki H., Henrslwe poqo-
tomie ... s. 6,7

UMM-98

^a Sxtemborski
(Sxtemborski) Rysewól
ps. "Rys"

Wtoctawek,
Sz. Sz. 8

Zaproszenie J. Blomowska
do Sz. Sz. - VIII 1941.

zob: J: W: 830/2096 Dom, 12.1, 12.1, 13
(Wtoctawek) Blomowska J.

Wz. VIII 104

a

Sztemborowski Dyszard
ps "Rys"

Wrocław
Sz. Sz. 9

Ostatni limit. Sz. Sz. we
Wrocławu - od VIII 1944 v. do
20. 01. 1945.

rob: J: Pl: 1016/1881 G. Sidor. $\frac{1}{1}$ - $\frac{1}{2}$
(Wrocław) $\frac{1}{3}$

sz. X '04

Sytemborowski Dyseard

Wrocław
wsk 10
Sz. Sz.

W Harcerskim Pogotowiu Wzajemnym
28.08-28.09.1939; kundt Sz. Sz. we
Wrocławiu.

Zob: Wyl. as. poz. 10; t. probl. Harcer-
stwo - Sz. Sz. Wrocław.

RS. X '04

Szetemborowski Gyseard

Włodawek
Sz. Sz. 11

Wszedł w skład Szkoły
Główniej po kwietniowych przesłowa-
niach w Fabryce Chronometrow
(1944 r.)

zob. Wspomnienia (s. 24); t. problemowa
„Harcerstwo - Sz. Sz. Włodawek”

Wz. X 104

2

Sztemborowski Ryszard
ps. "Szarak"

Wrocław
Sz. Sz. 12

były kmdt. Sz. Ser. we Wrocławiu;
w 1941 r. (III) pracował w warsztatach
napraw maszyn biurowych, gdzie ściśle
współpracę kierował z nim Czesław Świderski
który tam zatrudniony od 15.03.1941 r.

zob. T: D: 12 81/2121 Pom. 2.1/1 s. 8
Świderski Czesław (Wrocław)

28.8.04

hm. Sztembomowski

Włodzawek

Sz. Sz.

13

Ryszard

Instr. harcerski, ośrodek

km. Głuch 11.X.1939 - 20.01.1945;

w obr. 1.08.1944 - 20.01.1945

km. Głuch Sz. Sz.

zob: t. probl. "Harcerstwo - Sz. Sz.
Włodzawek" s. 19.

W. Sz. X 104

Q

ps. "Szarak"
Sztymborski Ryszard

Włocławek
Sz. Sz. 14

zob. T: M: 1263/2095 Pom.
Mojczyński B. J; cz. 1/1 1/2 1/3
(Włocławek)

zł. VII 109

Sztamborowski Ryszard
- komendant Szarych Szerepów od lipca 1944.

Włodanek
Stare Sierpi
15

zob. ot. Tomaszewski W., Tajne..., w: Ruch Oporu na
Pomorzu..., t. 2, s. 84

IX 111 Bln.

Setemborowski Dyżard

Witawał
Sz. Sz. 16

zob. Liotkowski B., Polska Godzienna
na Kujawach... Torun 2008,
s. 165, passim.

Wł. K. 15

SZTEMBOROWSKI Ryszard

